

Poul Hartlings nytårstale

Taler

Poul Hartling
Statsminister

Dato

1. januar 1974

Sted

København

Nytåret er fest og glæde, men nytår er også alvor og eftertænksomhed.

Vi tænker på året, der gik. Vi tænker på vort forbrug af den kapital, der hedder tiden.

Og vi tænker på det nye år. Spekulerer på, hvordan det bliver. Der er årsskifter, hvor man er optimistisk, hvor man har en forventning om et godt og et lykkeligt år. Og der er år, hvor man er mere betænkelig, hvor man har en frygt i sig for, at året kan blive nok så vanskeligt.

Jeg tror, de fleste af os i Danmark har grund til at være ganske godt tilfredse med 1973. Valget den 4. december var ganske vist ikke udtryk for nogen større begejstring for de herskende tilstande, men det var nok en utilfredshed, der i højere grad rettedes mod os på Christiansborg end mod tilværelsen i almindelighed.

Vi havde næsten ingen arbejdsløshed i 1973, og trods skattetryk og prisforhøjelser var levestandarden for de fleste højere end nogensinde før.

Den var også for høj. Selvom vort første år i EF gav os milliarder i kontant merindtægt, fortsatte vi alligevel med at stifte ny gæld i udlandet, endda i stigende tempo.

Inderst inde ved vi godt – hver enkelt af os – at et stort underskud på den danske betalingsbalance er noget, der kommer os ved, men naturligvis må det i dagligdagen være de nære ting, der optager os. Det er familien, vennerne, arbejdskammeraterne, det er vores hjem. Det er, hvordan vi har det.

Og vi har haft det godt.

Vi erkender det nok også mere åbent, end vi plejer at gøre, fordi vi i de sidste måneder har fået tydelige varsler om, at de gode tider ikke – som vi ellers havde vænnet os til det – nødvendigvis vil blive bedre endnu. I 60'erne og begyndelsen af 70'erne syntes det kun at kunne gå en vej: fremad.

Det var som en naturlov. Men nogen naturlov var det jo ikke. Det ved vi nu.

Derfor er vi bekymrede på denne den første dag i 1974. Begivenheder, som vi kun i beskeden grad har indflydelse på, vil være afgørende for udviklingen i Danmark i det nye år. Ingen af os er i tvivl om, at hvis der bliver drejet yderligere om for oliehanerne, vil følgerne blive meget alvorlige, og selv om der skulle blive åbnet for hanerne, ved vi, at de gyldne dage med billig energi aldrig mere kommer tilbage.

Der er ingen grund til at skjule, at denne energikrise er kommet hurtigere og stærkere over os, end vi politikere havde ventet. Vi har ikke lyttet opmærksomt nok til de advarende røster, har ikke gjort os klart, hvor sårbart vort højt udviklede samfund er. Det gælder for Danmark, som det gælder for hele den vestlige verden og Japan med.

Vi står ikke parate med færdige løsninger, hverken her eller i andre lande. Vi har indført billøse søndage og hastighedsbegrænsninger, vi har lært at tætne vinduer og at tage en sweater på, men nogen egentlig løsning er det selvfølgelig ikke. På langt sigt kan vi ikke komme ud af energikrisen blot ved at spare. På langt sigt må vi lære at skaffe energi på nye måder.

Men på kort sigt betyder det noget at spare. Det er simpelthen nødvendigt.

Den olie, vi ikke brænder op i vore oliefyr, og den benzin, vi ikke kører op i vore biler, gør det muligt at holde arbejdspladser i gang, der ellers måtte lukke.

Vi kan komme til at opleve arbejdsløshed og varemangel i denne vinter. Vi kan komme til at opleve, at fabrikker må lukke, at varer ikke kan blive kørt ud, at landmanden ikke kan bruge sin traktor og fiskeren ikke sin båd.

Det afhænger i høj grad af os selv, om det skal gå så galt.

Uventet tvinges vi nu hver især ind i en situation, hvor vore menneskelige kvaliteter stilles på prøve. Vi kan være egoistiske og prøve på at læsse de fælles byrder over på naboen, eller vi kan bevise, at ord som samfundssind og fællesskab og samhørighed stadig har mening og indhold. Det er en udfordring til os, som enkeltindivider og som nation. Det er ikke en udfordring, vi har bedt om eller ønsket os, men måske det alligevel kan være en sund udfordring.

Vi har i de senere år vænnet os til bestandig at stille krav til andre, til samfundet. Der måtte være råd til det hele, selv om det helst ikke måtte koste i skat, og var der ikke råd lige her og nu, så måtte det være andres skyld. Så var det samfundet, der svigtede.

Nu er det pludselig den enkelte, der stilles krav til.

Regeringen vil gøre sin part.

Jeg skal på tirsdag den 8. januar i folketinget fortælle, punkt for punkt, hvilke forholdsregler regeringen i den konkrete situation vil foreslå gennemført. Jeg skal ikke i aften i detaljer fortælle om disse forslag, men jeg vil sige noget om den holdning, vi har til problemerne.

Arbejdsløshed kunne godt være et virksomt middel mod inflationen og det underskud på betalingsbalancen, jeg talte om for lidt siden. Det ville være en let løsning, og for de mange, der ikke blev ramt af arbejdsløsheden, ville det være en behagelig løsning. Men det er en løsning, denne regering ikke vil tillade. Vi vil ikke acceptere, at de eventuelle følger af oliekrisen eller af landets økonomiske vanskeligheder kommer til at ramme tilfældigt og dybt uretfærdigt. Vi vil se det som vor vigtigste opgave at sikre, at det ikke sker.

Men derfor skal vi jo alligevel have bremset inflationen og mindsket det stadigt voksende underskud på betalingsbalancen. Det bliver ikke let, og det kan ikke gøres, uden at det kommer til at gøre ondt. Jeg siger det ligeud, fordi jeg synes, De har krav på at vide, hvordan landet ligger, men også fordi det til syvende og sidst er Dem, der afgør, om disse bestræbelser skal lykkes.

Uanset hvad en regering måtte foreslå, og et folketing vedtage, er det meget lidt eller ingenting, der kan gennemføres mod en befolknings ønske og vilje.

Det er således åbenbart, at befolkningen ikke mere vil finde sig i stadigt voksende skatter og offentlige udgifter. Det vil regeringen tage hensyn til, og det er min tro, at folketinget vil gøre det samme.

Vi havde ikke kunnet gennemføre velfærdsstaten, hvis befolkningen ikke havde ønsket den, og vi vil ikke kunne fastholde velfærdsstaten, hvis et flertal i befolkningen ønsker den afskaffet. Dertil er vi ikke nået – men dertil kunne vi nå, hvis ikke de offentlige udgifter bringes i overensstemmelse med, hvad befolkningen synes er ret og rimeligt.

Men lad os ikke narre os selv: En lavere trækprocent og en formindskelse af de offentlige udgifter betyder også en sænkning af det offentlige serviceniveau. Vi får ikke noget for ingenting.

Midt i disse overvejelser må en ting stå fast: Begrænsningerne må ikke gå ud over de svage stillede i samfundet. Alle må være med til at bære deres del, men det må ske i forhold til de enkelte gruppers evne.

Som sagt, jeg kan ikke her i aften gå i enkeltheder. Dog vil jeg nævne en foranstaltning, som regeringen vil foreslå folketinget på tirsdag, men som, hvis folketinget vedtager den, skal have gyldighed fra i morgen.

Et af de mest foruroligende træk i den økonomiske situation er, at priserne stiger med en forrygende hast. Det er ikke blot noget, som kan ses i kurver og pristal, det er noget, enhver husmor og forbruger har lige ind på livet.

Regeringen har forberedt en række forslag, der vil bremse prisernes og omkostningernes vilde fart. Forslagene danner en helhed, således at de nødvendige stramninger rammer ligeligt, på samme måde som de gode virkninger af en opbremsning vil være til gavn for alle.

Som baggrund for denne helhed vil regeringen foreslå folketinget, at der indføres et pris- og avancementstop, gældende fra den første hverdag i 1974, altså fra i morgen den 2. januar. Det skal gælde i otte uger, til den 20. februar.

Udefra kommende prisstigninger, f.eks. på olie og råvarer, kan ingen dansk regering forhindre. Det, vi kan ved denne og andre foranstaltninger, er at slå bremserne i for indenlandske årsager til prisforhøjelser.

Gennemføres dette forslag, vil der også være sat en bremse på stigningen i visse indtægter i de nærmeste uger. Det gælder avancerne i erhvervslivet og honorarer og takster i de liberale erhverv, og indirekte gælder det også lønningerne, fordi lønforhøjelser ikke kan indregnes i priserne, så længe prisstoppet varer.

De otte uger skal give regering og folketing ro til at gennemføre den nødvendige økonomiske sanering.

De problemer, vi står over for i 1974, er af forskellig karakter, men ét har de tilfælles: Skal de løses, stiller de det krav til os, at vi vil kræve mindre. Vil vi det? Det er det spørgsmål, vi først og fremmest må svare på i 1974.

Jeg tror, jeg kender svaret på det spørgsmål. Jeg tror, svaret er ja. Jeg tror, at vi alle sammen i meget højere grad, end vi i det daglige giver udtryk for, føler, at vi hører sammen og har fælles ansvar. I mangelsamfundet var det en naturlig ting. Da var det nødvendigt. Og sådan var det under besættelsen. Det ved de af os, der kan huske den tid.

Noget af det er gået tabt i velstandens år. Vi har haft så travlt med at få det bedre og med at indrette os under nye vilkår, at der ligesom ikke blev tid til andet.

Mange af de unge har fornemmet det og prøvet at gøre os opmærksom på det. De har talt om forureningen, om spildsamfundet, om materialisme og overforbrug, om tidens stress, om livskvaliteter, vi ikke havde øje for.

Og vi har ofte svaret dem, at det var let nok at tale om, når man fik alting foræret, når der var stereo på værelset, bøf på bordet, varme på rørene og varmt vand i hanerne.

Vi skal ikke tilbage til hverken mangelsamfund eller besættelsestid. Men vi skal vænne os til, at tingene kan bruges mere end én gang, at man skal lukke døren for varmen og slukke for lyset, og at andet end penge betinger en menneskelig tilværelse.

Vi skal til at genoplive den glæde, der kan ligge i ikke bare at ødsle og smide væk. Den glæde, de ikke helt unge har oplevet før, og som de unge har følt savnet af.

Og således kan der også være noget positivt ved den situation, Danmark befinder sig i ved dette årsskifte. Vi står over for vanskeligheder af en størrelsesorden, vi ikke kender, men hvis vi vil give afkald på særinteresser, hvis vi vil erkende, at dét, der samler, vejer tungere end dét, der skiller, hvis vi i fællesskab vil bære de nødvendige byrder, så kan 1974 blive et år, vi vil mindes med stolthed.

Der er tider, hvor vi har råd til at være uenige, hvor vi kan tale om arbejderinteresser eller landbrugsinteresser eller tjenestemandsiinteresser eller de selvstændige erhvervsdrivendes interesser. De tider burde være forbi, og i 1974 får vi ikke råd til at pleje særinteresser. I 1974 må vi alle være medarbejdere i det danske samfund, hverken mere eller mindre.

– Lad mig slutte helt personligt. Der er en kirkebøn, der begynder sådan: "Tak for solen, for månen, for godt vejr, for dårligt vejr, for al slags vejr. Tak for jorden, du skabte til os, og for landet, vi bor i."

Den taknemlighed for den givne tilværelse, som klinger i disse ord, kan vi, der bor i Danmark, have grund til at minde hinanden om, også når store problemer banker på.

Med disse ord som baggrund ønsker jeg Dem alle et godt og velsignet nyt år!

Kilde

www.danmarkshistorien.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Nytårstale, Udvalgte nytårstaler fra statsministre, Venstre

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/poul-hartlings-nytaarstale-1974>